

מראי מקומות - סוכה

ד.

ד' דכ' דביטול במחשבה סתם אינו מיעוט ולא מהני "עד שיבטלנו בפה", ולכאו' משמע דצריך ביטול בפיו ממש. וע' במשנה ברורה (שם י"ג) דכ' דבסי' שע"ב ס"ק קכ"א הביא די"א דגם ביטול בלב סגי, ושם כ' בשער הציון (פ"ד - פ"ה) דנחלקו בזה רש"י והריטב"א, וא"כ מבואר דהמ"ב הבין דלרש"י צריך ביטול בפה דוקא. וכן לכאו' משמע מרש"י בערובין (ענה: ד"ה אי בטלי) דכ' וז"ל, אי בטלי להדיא, ואמר לא שקילנא לי' מהכא, בטיל.

ג. היתה גבוהה למעלה מכ' אמה והוצין יורדין בתוך כ' כשרה

אי' בגמ' דכשצל ההוצין מרובין מחמתן כשרה. והנה, אי' בעירובין (ג.) ב' לישנות בגמ' לגבי סכך שהי' חלקו בתוך כ' וחלקו למעלה מכ' אי' כשר או פסול. ובל"ק דפוסל, ביארה הגמ' משום דאי קלשת לי' לעליונה, נמצא דהויא חמתה מרובה מצלתה. וכ' תוס' שם, דע"כ הכוונה הא דאע"פ שמכח הסכך שלמטה גרידא עכשיו יש צלתה מרובה מחמתה, מ"מ כיון דאי קלשת לעליונה, תפול התחתונה, ויהי' חמתה מרובה מצלתה, פסולה, דמה דעכשיו צלתה מרובה מחמתה הוא בצירוף עם הסכך שלמעלה מכ', דזה ודאי סכך פסול הוא ואינו מצטרף לסכך כשר. וכן הוא שי' תוס' אצלנו. ולפ"ז, מה דבהוצין יורדין כשרה היכא דצלתה מרובה מחמתה, צ"ל דאף אי קלשת לעליונה לא היו ההוצין שלמטה נופלין, דראויים הם להתקיים בקל אם יש שום דבר הסומך אותן. אבל יש עוד תי' בתוס' שם, וכן אי' בריטב"א ובר"ן כאן, דבאמת גם מה שלמעלה מצטרף עם מה שלמטה מכ', ואפי' אם מה שלמטה גרידא הוי חמתה מרובה מצלתה, ורק ביחד עם שלמעלה מכ' הוי צלתה מרובה, מ"מ כשר, ומאן דפסל סובר משום דאי קלשת למעלה יהי' חמתה מרובה מצלתה, ממילא הסוכה פסולה (וצ"ע מוח', ואכ"מ). וגם לשי' זו ק' מסוגיין, דא"כ למה אמרי' דדוקא אם צלתה מרובה מחמתה כשרה, הא אפי' אם מצד הסכך שלמטה חמתה מרובה מצלתה, אם בצירוף עם מה שלמעלה יהי' צלתה מרובה, צריך להיות כשר (ל"ב דהתם). וכ' תוס' שם די"ל דגבי הוצין יש לפסול יותה, דהואיל ואגודים עליונים והתחתונים זב"ז, דאי קלשת יפול הכל ממילא הכל פסול [דהיינו, דכל זמן שהתחתונים יכולים לעמוד שם, אפי' אם חמתה מרובה מצלתה, מ"מ מצטרפים עם העליונים להכשיר הסוכה, אבל אם אינם עומדים לבדם, אז אינם מצטרפים עם העליונים, וצ"ע טובא בזה].

ה. היתה גבוהה י' טפחים והוצין יורדין לתוך י'... הא דירה סרוחה היא

שי' הריטב"א, וכן מבואר בטוה, ובשו"ע (תרל"ג, ט'), דבכה"ג המשך בעמוד הבא

א. היתה גבוהה מעשרים אמה ובא למעטה כ' המאירי, די' שואלין לדעת רבא דלעיל דטעם הפסול דלמעלה מכ' הוא משום דהסכך צריך להיות באופן שיוכל להתקיים גם בסוכת עראי, ובלמעלה מכ' צריך להיות בקבע, א"כ איך מהני למעטו בכרים וכסתות, דהלא עדיין הסכך עומד על דפנות שגדרן כדירת קבע. ובאמת הביא שיש מפרשים דס"ל דסוגיין אזלא דוקא כרבה ור' זירא, ולא כדעת רבא, אבל כ' דכל המחברים מביאים דינים אלו בחבוריהם, הגם דפסקו כרבא. ותי' דצ"ל דרואים המיעוט כקרקע גמורה ואם הי' קרקע הי' יכול לעשות הסוכה עראי, וכל שיוכל לעשותה עראי אם עשאה קבע כשר [כלומר, דאופן זה נחשב "יכול לעשותה עראי", כיון דרואים המיעוט כקרקע גמורה, וא"כ באופן זה הי' שייך לעשותה עראי, אלא דעשאה קבע, ואי"ז פסול]. עוד הק' המאירי, איך שייך לתקן סוכתו ע"י המיעוט, הרי לכאו' תיפסל מדין תעשה ולא מן העשוי, דבשעת עשייתו לא הי' סכך כשר, ועכשיו ע"י המיעוט נמצא שהוא סכך כשר. ותי' "שכל שעשה הסכך כתקנו מחמת עצמו לשם סוכה, ואח"כ עושה מעשה להכשיר את הפסול הבא לו מצד אחר, אע"פ שאינו עושה מעשה בגוף הסכך, אין בו משום תעשה ולא מן העשוי".

ב. תבן ובטלו

פרש"י, דבטלו בפיו לשבעה. דהא דאמרינן דאין עתיד לפנותו, ביאר רש"י דהיינו דלא בטלו בפיו. והק' הריטב"א, א', מה שכ' רש"י דבטלו לז', דלכאו' לשון ביטול משמע לעולם, ועוד, אם הביטול הוא רק לימי החג, א"כ למה בטלה דעתו אצל כל אדם בכרים וכסתות, הרי שפיר שייך לבטל כלי תשמישו לז' ימים [ולגבי ראי' זו שמעתי לתרץ, דרש"י כ' דאין סופו להניח שם כל ז' מפני הפסד ממונו, ולכאו' כוונתו דאם הניחם שם, אולי יתקלקלו ויפסידו, וכמש"כ המאירי, אבל הריטב"א פי' דלא יבטלם שם היינו לבטל תשמישם, וזה שפיר שייך לעשות לז' ימים]. ב', מה לי אם אומר בפיו או לא, הרי לא אמרי' דברים שבלב אינם דברים אלא בנדרים והקדשות ותנאים וכיוצא בהם, אבל כאן הכל תלוי בדעתו, ואין כאן שום ענין של דיבור. וע"כ פי' הריטב"א דבטלי היינו דבטלי שם לעולם, ואין עתיד לפנותו היינו שאין עתיד לפנותו כל זמן ימי החג לענין סוכה, ולענין טומאה כל זמן שהטומאה בבית. וע' פני יהושע דכ' דמש"כ רש"י דצריך ביטול בפיו לאו דוקא, אלא דכוונת רש"י דגמר בדעתו לבטלם שם, דבכה"ג הו"ל כמבטלם בפיו [וצ"ע כוונתו, דמשמע דס"ל דבעצם צריך פיו אלא דמחשבה מהני בפיו. ואולי כוונתו דצריך להיות החלטה גמורה בדעתו כאילו הוציאו בפיו]. אולם ע' בשו"ע (תרל"ג,

מראי מקומות - סוכה

ד. (המשך)

דמה דהוכרח רש"י לומר כן, היינו משום דאי להכשיר ע"ג אצטבא, פשיטא. אולם כ' הר"ן לחלוק על רש"י בזה, דאי"ז דומה להציורים דסוף פרקין דמכשירין משום פסל היוצא מן הסוכה, וא"כ רק במקום האצטבא כשרה, ומה שהק' פשיטא, אפ"ל דמהו דתימא דלמא אתי לאשתמושי בכולי, קמ"ל.

ז. ומן הצד אם יש משפת איצטבא לכותל פחות מד' אמות כשרה

כ' בר"ן (ב. בדפי הר"ף) שאין לפרש בדין דופן עקומה דחשבינן כאילו נתקרב הדופן לסכך, אלא רואין הסכך כאילו הוא בעצמו דופן (וכן משמע מל' רש"י). וכ' דלפי"ז פשוט שאין אוכלין באותו שיעור שבין הדופן לאיצטבא, כיון שאנו דנין הסכך שעליו כאילו הוא דופן. אבל כ' דאם אמרי' דהוי כאילו נתקרב הדופן לסכך, הי' שייך להקל בזה. עוד כ' דאם אמרי' דרואין הסכך כאילו דופן הוא, א"כ צריך להיות דוקא כשהדפנות מגיעות לסכך, אבל אם אין הדפנות מגיעות לסכך, אין שייך לומר דופן עקומה.

ח. אבל כל רוח ורוח לא, קמ"ל

הק' הריטב"א, הא בית שנפחת, דלכל רוח ורוח הוא דנפחת באמצע משמע, וא"כ שמעינן דדופן עקומה שייך בכל רוח ורוח. ותי' דה"ק, מהו דתימא דלכל רוח ורוח לא אמרי' במלתא דלא חזיא לדופן דנכשיר בה דופן עקומה אלא ברוח א', קמ"ל דאפי' היכא דלא חזיא לדופן אמרי' דופן עקומה לכל רוח ורוח.

פסול אפי' בדיעבד. אבל כבר דייקו האחרונים בדברי הרמב"ם (סוכה ה', ב') דלא ס"ל כן, אלא דהוא רק דין לכתחלה שלא לישב בסוכה כזו, ע' שער הציון (שם, כ"ה). וביאר הגרי"ז (על הרמב"ם שם), דנח' הראשונים בביאור דברי רבא דס"ל דדירה סרוחה היא, האם זה רק לשי' ר"י דס"ל דדירת קבע בעינן, ולכן החסרון בדירה סרוחה הוא חסרון בעצם החפצא של הסוכה, או אפי' לדידן דס"ל דדירת עראי בעינן, מ"מ כל דין דירה הוא דין בחפצא של הסוכה. הרא"ש ודעימ"י ס"ל דזהו אף לדידן, ולכן גם כאן, דהחסרון הוא רק באופן הדירה, מ"מ הוי פסול בעצם החפצא של הסוכה, אבל לשי' הרמב"ם, הרי מבואר בסוגיא דהסומך סוכתו בכרעי המטה, דמה דר"י פוסל שם הוא רק לשיטתו דדירת קבע בעינן, א"כ לדידן י"ל שהוא רק ענין בעלמא להקפיד על דירה, אבל אי"ז יכול לפסול את עצם הסוכה, וע"ש באריכות.

ה. הא דירה סרוחה היא

הק' הרש"ש, א"כ אמאי כשרה בגובה י' טפחים, הלא קומתו של אדם בינוני הוי י"ח טפחים, וזה מלבד מראשו, וא"כ לא יוכל לעמוד שם בקומה זקופה, וכי עייל ונפיק ישוף אכרס"י, והניח בקו'.

ו. היתה גבוהה מעשרים אמה ובנה בה איצטבא

כנגד דופן האמצעי על פני כולה... כשרה

פרש"י דכשרה כל הסוכה שיש בה ג' דפנות, והאי הכשר סוכה היינו אפי' מן האצטבא והלאה, ואפי' במקום שאין בה אצטבא, משום פסל היוצא מן הסוכה. וכ' הר"ן (ב. בדפיו)